

TA'LIMY O'YINLAR ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QITILADIGAN ASOSIY FANLARDAN DIDAKTIK TAMINOT YARATISH MEXANIZMLARI

Normo'minova Gulhayo Shavkat qizi

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti

Pedagogika kafedrası o'qitubchisi

Xamroqulova Fotima Komil qizi

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'limiy o'yinlar asosida boshlang'ich sinflarda o'qitiladigan asosiy fanlardan didaktik taminot yaratish, xususan, boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishda didaktik o'yinlardan foydalanishning ahamiyati dars jarayonida qo'llanilayotgan didaktik o'yinlar ularning turlari va qo'llash tartibi haqida fikrlar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: ta'limiy o'yinlar, boshlang'ich sinflar, didaktik ta'minot, didaktik o'yinlar, metodika.

Annotation: This article presents ideas about the importance of using didactic games in creating didactic support for basic subjects taught in primary grades based on educational games, in particular, in increasing the effectiveness of primary education, the types of didactic games used in the lesson process, and the procedure for their application.

Keywords: educational games, primary grades, didactic support, didactic games, methodology.

Boshlang'ich ta'lim bolalarning tafakkuri, dunyoqarashi va bilish jarayonlarini shakllantirishda muhim bosqich hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilish maqsadida ta'limiy o'yinlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflar uchun o'yinli ta'lim

texnologiyalari hamda ularni didaktik ta'minot bilan qo'llab-quvvatlash masalalari yoritiladi.

O'yinlar – bolaning tabiiy ehtiyoji bo'lib, ta'lim jarayoniga integratsiyalash orqali bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash imkonini beradi. Darsda o'yin metodlardan foydalanish quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- O'quvchilarning qiziqishini oshiradi.
- Faoliyatga asoslangan o'rganish muhitini yaratadi.
- Mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni shakllantiradi.
- Bilimlarni amaliyotda qo'llashga yordam beradi.

Didaktik o'yinda o'quvchilarning o'zlashtirishini hisobga olgan talimiy vazifalarning bilishi muhimdir. Rahbarlik qiluvchi kattalar judaktik o'yinlarning u yoki bu shaklini yaratar ekan uning bolalar uchun qiziqarli va ular diqqatini topaydigan turlariga e'tibor qaratilishi lozim. Didaktik o'yinlarning boshqa faoliyat turlaridan farqlanadigan muhim belgilari uning tarkibida qattiqligidir didaktik o'yinlarning tarkibiy komponentlari quyidagilar: o'yin mantiqi, o'yinning harakati, o'yin qoidasi. O'yin mantiqa asosan uning sarlavhasida aks etadi jarayonida o'quvchilarning bilish faolligini oshirishga o'quvchilarning o'z qobiliyatini namoyon qilishga o'yin maqsadiga erishish uchun o'z bilimi ko'nikma va malakalarini qo'llashga imkoniyat beradi.

Didaktik o'yinlar o'quvchilarda mustaqil fikrlashni tarbiyalashning eng to'g'ri va samarali metodidir u ma'lum bir materiallar yoki shart-sharoitlarni talab etmaydi balki o'quvchilarda uyini tashkil etish sohasidagi bilim va malakalarni talab etadi o'yinning ma'lum bir tizim va metodika asosida tashkil etilishigina o'quvchilarda mustaqil fikrlash qobiliyatini tarbiyalashda muhim o'rin tutadi mashg'ulotlari ta'lim jarayonida o'quvchilarning egallagan bilim ko'nikma va malakalariga tayanadi va shundagina o'quvchilar o'yinning samarali yechimlarini topadilar o'zlari va atrofdagilarga talabchanlik namoyon qiladilar.

Matematika fanida:

- “Raqamlar dunyosi” – bolalar berilgan masalalarga javob topish orqali raqamlarni o‘rganadilar.
- “Geometrik shakllar” – shakllarni joylashtirish va ularni real hayotdagi ob’ektlar bilan bog‘lash.

Ona tili fanida:

- “So‘z top” – harflar to‘plamidan so‘z yaratish.
- “Ertakni davom ettir” – yarim tugallangan hikoyalarni davom ettirish orqali ijodiy fikrlashni rivojlantirish.

Tabiatshunoslik fanida:

- “Kim tez topadi?” – turli hayvonlar yoki o‘simliklar tasvirlangan kartalarni mos keladigan yashash muhitiga joylashtirish.
- “Tabiat sirlarini kashf et” – laboratoriya tajribalari asosida tabiat qonuniyatlarini o‘rganish.

Ta’limiy o‘yinlarning bir qancha afzalliklari bor. Ular o‘rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. O‘yin orqali o‘qitish bolalar va kattalarning diqqatini jalb qilib, bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

O‘yinlar ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Ular o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi va mustaqil fikrlashni shakllantiradi. Shuningdek, jamoaviy ishlash va muloqot qilish ko‘nikmalarini oshiradi, chunki aksariyat o‘yinlar hamkorlikni talab qiladi. Motivatsiyani oshirish ham muhim afzalliklardan biri.

O‘yin davomida maqsadlarga erishish va natijalarga ega bo‘lish ishtiyoq uyg‘otadi. Bu esa o‘quv jarayonini yanada samarali qiladi. Xotira va diqqatni rivojlantirishda ham ta’limiy o‘yinlar katta rol o‘ynaydi. O‘yin qoidalariga rioya qilish, ma’lumotlarni eslab qolish va tezkor qaror qabul qilish malakalari shakllanadi. Ta’limiy o‘yinlar turli yoshdagilar uchun mos bo‘lib, zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashgan holda interaktiv o‘rganish imkoniyatini ham ta’minlaydi.

1. O'rganish jarayonini qiziqarli qiladi – O'yin orqali o'qitish an'anaviy usullarga nisbatan ko'proq qiziqish uyg'otadi va ishtirokchilarni faol bo'lishga undaydi.
2. Bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi – Amaliy mashg'ulotlar orqali o'rganilgan tushunchalar uzoq muddat esda qoladi.
3. Ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi – O'yin davomida turli vaziyatlarni tahlil qilish va ularga yechim topish talab etiladi.
4. Jamoaviy ishlash va muloqot ko'nikmalarini oshiradi – Ko'p o'yinlar guruh bo'lib ishlashni talab qiladi, bu esa muloqot va hamkorlikni rivojlantiradi.
5. Motivatsiyani oshiradi – Bolalar va o'quvchilar natijaga erishish va mukofot olish uchun ko'proq harakat qilishadi.
6. Diqqatni jamlash va xotirani yaxshilaydi – O'yin qoidalariga rioya qilish, ma'lumotlarni eslab qolish va tezkor qaror qabul qilish xotira va diqqatni mustahkamlaydi.
7. Turli yoshdagi odamlar uchun mos – Ta'limiy o'yinlar nafaqat bolalar, balki kattalar uchun ham foydali bo'lib, ularning bilimlarini kengaytirishga yordam beradi.
8. Texnologiyalar bilan integratsiyalashish imkoniyati – Zamonaviy ta'limiy o'yinlar raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashgan bo'lib, interaktiv o'rganish imkonini beradi.

Boshlang'ich sinflarda ta'limiy o'yinlar asosida asosiy fanlardan didaktik ta'minot yaratish o'quvchilarning bilim darajasini oshirish, bilimlarni mustahkamlash va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ta'limiy o'yinlar asosida tuzilgan didaktik materiallar darslarning samaradorligini oshirib, bolalarning darsga qiziqishini orttiradi va faol ishtirokini ta'minlaydi. Didaktik o'yinlar va ta'limiy faoliyatni uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarning aqliy va mantiqiy fikrlash qobiliyati rivojlanadi, o'zlashtirish darajasi mustahkamlanadi. Shuningdek, didaktik ta'minot yaratishda fanning xususiyatlari va yosh davri psixologiyasi inobatga olinsa, ta'lim jarayonida yuqori natijalarga erishish imkoniyati ortadi. Tadqiqot asosida, boshlang'ich ta'lim fanlari bo'yicha ta'limiy o'yinlardan foydalanish va ularni metodik asosda tizimli qo'llash orqali samarali didaktik

ta'minotni shakllantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berishga harakat qildik va keyingi tadqiqotlarimizda har bir fan yuzasidan alohida shaklda izlanishlar olib boramiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abduqodirova, Z. (2020). *Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalar asosida dars o'tish metodikasi*. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
3. Qosimov, B. (2019). *Didaktik o'yinlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida bilimlarni mustahkamlash*. Toshkent: Ilm ziyo.
4. Piaget, J. (1951). *Play, Dreams and Imitation in Childhood*. New York: Norton.
5. Ergashev, I., va boshqalar (2021). *Ta'lim texnologiyalari va pedagogik mahorat*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
6. Smilansky, S. (1990). *Sociodramatic Play: Its Relevance to Behavior and Achievement in School*. Jossey-Bass Publishers.
7. Mahmudov, N. (2018). *Metodik ko'rsatmalar asosida boshlang'ich ta'limda dars jarayonini tashkil etish*. Samarqand: Zarafshon nashriyoti.
8. Jalolov, J. (2012). *Pedagogika: nazariya va amaliyot*. Toshkent: O'zbekiston.